

Un professor singular

Joaquim Estrach Frigolé (1920-2016)

El professor Joaquim Estrach va dedicar tota la vida a la docència de la química, la seva especialitat, i de les matemàtiques, primer a l'acadèmia Coquard i, a partir de 1971, quan, gràcies a la reforma educativa s'obren nous instituts de secundària, al Jaume Vicens Vives, l'institut on ell mateix havia estudiat de jove.

JAUME PINYOL I BALASCH > TEXT

FONS FAMÍLIA ESTRACH PANELLA > FOTOS

Joaquim Estrach i Frigolé va ser el petit dels quatre germans del *colmado* de can Burgos, una botiga de queviures del centre gironí. Nascut el 1919 poc després del final de la I Guerra Mundial, va ser alumne del Grup Escolar —avui Joan Bruguera— i va cursar el batxillerat a l'Institut Provincial, al carrer de la Força —avui IES Jaume Vicens Vives. Iniciada la Guerra Civil quan tenia 17 anys, va haver d'incorporar-se a la lleva del biberó, l'any 38, i va lluitar a la batalla del Segre. Acabada la guerra, va haver de continuar fent la mili, i va acabar com a alferes de complement. Va ser aleshores quan va començar a estudiar química com a estudiant lliure a la Universitat de Barcelona, mentre iniciava la seva col·laboració docent amb l'acadèmia Coquard, tot un símbol d'escola liberal dins la Girona de la postguerra. Amb la seva intel·ligència, capacitat de treball i ànsia de superació va aconseguir la llicenciatura en química per la Universitat de Barcelona el 1947. Poc temps després es casava amb Maria Panella, la santa Maria de l'acadèmia Coquard. Durant els trenta anys següents aquesta acadèmia va ser el centre de la seva vida: hi ensenyava totes les assignatures de l'àmbit de ciències, i la seva esposa feia part de

les de lletres. És aquí on va mostrar el seu caràcter docent: una barreja molt personal de l'estil antic docent, autoritari, amb una entranyable personalització envers molts dels seus alumnes. Del seu caràcter fort i del seu mètode docent els seus antics alumnes n'expliquen encara avui dia sucoses anècdotes.

Quan el 1971 el Govern de Madrid va iniciar la primera reforma docent important del segle xx —reforma que per primer cop va aconseguir l'escolarització pràcticament total dels infants del país, fita que mostra l'endarreriment d'Espanya, ja que Prússia ja l'havia aconseguida el 1717—, l'Estat va necessitar molts més funcionaris docents, i durant uns quants anys va convocar oposicions a professorat de secundària. Joaquim Estrach va presentar-s'hi i va guanyar les oposicions d'agregat de matemàtiques el 1975, ja que, igual que molts altres químics, va

Amb la seva intel·ligència, capacitat de treball i ànsia de superació va aconseguir la llicenciatura en química per la Universitat de Barcelona el 1947

AJUNTAMENT DE GIRONA. CROU [FONS EL PUNT - MARSA MORILLO]

>> Joaquim Estrach Frigolé, cap d'estudis del Vicens Vives de Girona.

optar per aquesta especialitat perquè hi havia més oferta de places docents. Així va incorporar-se el mateix any com a professor agregat de química a l'institut de Banyoles, aleshores tot just inaugurat. L'any següent aconseguia la permuta de la seva plaça docent amb la del professor Erundino Sanz, de Banyoles, i així va poder tornar com a agregat de matemàtiques a l'institut de la seva joventut, institut, però, que des de 1970 havia canviat el seu nom pel de Jaume Vicens Vives. Quan arribà a aquest institut, l'any 1976, la directora del centre era la catedràtica Dolors Coquard. Estrach va integrar-se al semina-

ri de matemàtiques, dirigit per Manuel Ibarz, i mesos després va ser nomenat cap d'estudis de diürn. L'ampliació del nombre d'alumnes degut a la reforma docent va complicar l'organització d'un centre amb més de 1.000 alumnes presencials, i aquesta tasca va anar en gran part a càrrec seu com a cap d'estudis de diürn. Va repetir en el càrrec diversos anys, mentre continuava fent les seves classes de matemàtiques. I va ser aquí on finalment es va jubilar, l'any 1986. Va gaudir de la seva jubilació des del seu nou pis a Sant Narcís, i es va dedicar a llegir i a practicar amb molta freqüència el seu esport preferit: caminar per la muntanya amb la seva colla. Els darrers anys de la seva vida, ja malalt, els va passar a Barcelona, prop de la seva família, on va morir el 21 d'agost passat.

La Girona que va conèixer l'infant Estrach no arribava als 20.000 habitants, i quan es va jubilar ja ultrapassava els 80.000. Un gran canvi. El 1930 la taxa d'analfabets a la ciutat era del 33 %, i quan es va jubilar era del 12 %. Aquest és el marc ciutadà que va marcar la seva vida de professor. Si l'ensenyament primari pràcticament va arribar a tots els infants gironins abans de la Guerra Civil, l'ensenyament secundari va començar a créixer intensament després dels anys cinquanta. I crec que és en aquest punt on cal situar el seu mèrit com a professor, el d'ell i el dels docents gironins de la seva generació: la generalització de l'en-

>> *Mestres i professors de l'acadèmia Coquard en el dinar de la festa de Sant Tomàs del 1953. A la dreta, Joaquim Estrach i Maria Panella als Picos de Europa.*

senyament secundari, tant entre els nois com entre les noies. La reforma educativa de 1990, amb la creació de l'ESO, va institucionalitzar aquesta tendència.

La formació del jove Estrach va ser la pròpia d'una petita capital provinciana que anava assimilant els canvis generats amb la segona revolució industrial: l'accés a l'electricitat, a la ràdio, als cotxes, però encara continuava la presència de carros i cavalls, i era possible veure-hi passejar militars i capellans amb llur vestimenta distintiva. Una ciutat amb un sistema docent rígid, amb el seu professorat, que no sempre sumava, a la bondat i la bonhomia característiques, una alta competència professional. Quants cops es va materialitzar a la Girona dels anys quaranta allò de *la letra, con sangre entra?* A aquest ambient que va viure l'Estrach adolescent i jove va haver-hi de sumar l'experiència de la guerra i, a més, la de la postguerra. A partir dels anys seixanta la vida quotidiana a Girona es

El mèrit del professor Estrach, i amb ell el d'uns quants més, és haver passat els anys difícils de la primera postguerra ensenyant

fa més fàcil, amb l'augment de la riquesa, i amb això la rigidesa social comença a tenir esquerdes, mentre la família Estrach-Panella va creixent. L'any 1966 s'inaugura el nou edifici de l'Institut Provincial, ara a les Pedreres, tota una fita en les inversions docents de l'Estat a Girona des de la Segona República. Els exercicis repetitius per a l'ensenyament de les ciències de mica en mica són substituïts per exercicis més complexos, que demanen una menor utilització de la memòria i una major utilització de la comprensió. El mèrit del professor Estrach, i amb ell el d'uns quants més, és haver passat els anys difícils de la primera postguerra ensenyant amb bondat i perspició docent. Com la immensa majoria de llicenciats de la seva època que van estudiar mentre treballaven, la seva preparació pedagògica va ser eminentment pràctica. El règim franquista inicial temia la generalització de l'educació, volia una certa excel·lència entre els llicenciats però no afavoria els elements de reflexió crítica i impedia l'arribada de corrents didàctics renovadors, de manera que la renovació docent va difondre's lentament entre el professorat gironí. I enmig d'aquestes dificultats no és un dels mèrits menors del professor Estrach haver aconseguit un nucli d'antics alumnes que el recorden amb afecte.

Jaume Pinyol i Balasch és catedràtic de geografia i història, jubilat, de l'IES Jaume Vicens Vives.